

Regleringen avseende rimlig avkastning 1996 – 2019

Regleringen under åren 1996-2007

1. Från avregleringen 1996 till och med 2002 fokuserades regleringen av elnätsföretagen på förändringar av elnätsavgifternas nivå. Den dåvarande nätmyndigheten hade ingen modell för skälighetsbedömning av företagens intäkter. Under åren 2003-2007 infördes den första modellen för bedömning av företagens intäkter. För denna period tillämpade den dåvarande nätmyndigheten den så kallade nätnyttomodellen i sin tariffillsyn. Nätnyttomodellen innebar att elnätsföretagen skickade både tekniska och ekonomiska uppgifter om sin verksamhet till nätmyndigheten. Uppgifterna användes därefter för att skapa ett "referensnät" för respektive elnätsföretag. I modellen togs det hänsyn till de objektiva förutsättningarna för att bedriva nätverksamhet inom ett visst redovisningsområde. Genom modellen kunde sedan ett ekonomiskt värde på vad företagen hade presterat, den så kallade nätnyttan, tas fram. I prestationen ingick kostnader för drift och administration av elleveransen samt dess kvalitet. Den sålunda framtagna nätnyttan jämfördes sedan med vad företaget hade fakturerat sina kunder, varvid en debiteringsgrad togs fram. Denna skälighetsbedömning gjordes i efterhand, året efter tariffåret. Om debiteringsgraden översteg 1,0 hade elnätsföretaget enligt modellen fakturerat mer än vad prestationen var värd, vilket var en indikation på att nättariffen varit för hög. Utifrån dessa resultat genomförde sedan nätmyndigheten en fördjupad granskning där elnätsföretagen gavs möjlighet att åberopa företagsspecifika omständigheter som inte beaktades genom nätnyttomodellen. Denna granskning föranledde nätmyndigheten att genom beslut förelägga en rad elnätsföretag att sänka sina tariffer. Dessa beslut överklagades och avslutades först flera år senare, efter det att Ei beslutat att lägga ned processerna sedan elnätsföretagen efter överläggningar kommit överens med Ei om att justera avgifterna för hela perioden 2003-2008.

Regleringen under åren 2008-2011

2. Ei beslutade den 29 januari 2009 att upphöra med tillämpningen av nätnyttomodellen fr.o.m. tariffåret 2008. Myndigheten tog under hösten 2009 fram en alternativ metod som skulle tillämpas vid skälighetsbedömningen av elnätsavgifterna avseende åren 2008-2011. Denna metod har benämnts "mellantidsregleringen" och den var också

en efterhandsprövning. Ei har dock inte använt samma metod för hela den aktuella perioden. I stället har metoden justerats successivt för att i största möjliga mån överensstämja med den metod som tillämpats för att bestämma elnätsföretagens intäktsramar för tillsynsperioden 2012-2015.

Regleringen under åren 2012-2015

3. Med början 2012 tillämpades en förhandsprövning. Den nya förhandsprövningen av nättariffer innebar att de samlade intäkterna som en nätkoncessionshavare högst fick upp bära från nätverksamheten under en tillsynsperiod om fyra år skulle rymmas inom en intäktsram. Intäktsramen skulle fastställas före den fyraåriga tillsynsperioden. Den skulle täcka skäliga kostnader för att bedriva nätverksamheten under tillsynsperioden och ge en rimlig avkastning på det kapital som krävdes för att bedriva verksamheten (kapitalbas).
4. För att bestämma den skäliga intäktsramen utgick Ei från en ny metod, den så kallade schablonmetoden, som förankrats i samråd med elnätsbranschen. Denna metod byggde på antaganden om vilken kostnadstäckning och avkastning ett rimligt effektivt företag med likartade objektiva förutsättningar borde ha över tid för att klara sina åtaganden som elnätsföretag. Med denna intäkt skulle elnätsföretaget få kostnadstäckning och avkastning i sin verksamhet så att det kunde driva nätet med hög leveranssäkerhet och genomföra nödvändiga investeringar för att utveckla elnäten.
5. Schablonmetoden var utformad efter principen att elnätsföretaget skulle ges kostnadstäckning och avkastning utjämnat över anläggningstillgångarnas livslängd. Detta skulle medföra att intäkterna blev långsiktigt stabila och förutsägbara för elnätsföretaget och att kundernas avgifter inte påverkades av anläggningarnas ålder eller av var företaget befann sig i sin investeringscykel.
6. Kapitalkostnaderna beräknades utifrån kapitalbasen. Av kapitalbasförordningen framgick, utöver vilka tillgångar som skulle ingå i kapitalbasen, bl.a. de metoder som ska användas vid nuanskaffningsvärderingen av dessa. Ei hade utifrån kapitalbasen beräknat företagets kapitalkostnader med real annuitet, utifrån avskrivningstider på 10 och 40 år samt utifrån en kalkylränta.

7. I samband med att Ei meddelade beslut avseende elnätsföretagens intäktsramar för tillsynsperioden 2012-2015 visade det sig att Ei förutom schablonmetoden även tillämpat en övergångsmetod som avsågs tillämpas under fyra tillsynsperioder.
8. Ei hade beräknat intäktsramar med utgångspunkt i skillnaden mellan intäktsramar beräknade i enlighet med schablonmetoden och intäkterna under åren 2006-2009 uppräknade till samma prisnivå. Med hänsyn till att Ei bedömt att övergången borde vara genomförd efter fyra tillsynsperioder hade för den första tillsynsperioden en gradvis övergång med en tredjedel (6/18) av mellanskillnaden tillåtits.
9. I de nedan nämnda elnätsmålen (se []) underkändes övergångsmetoden. Det medförde att intäktsramarna endast fastställdes med utgångspunkt från schablonmetoden.

Regleringen under åren 2016-2019

10. Även under 2016-2019 tillämpades en förhandsprövning, men metoden för prövningen av intäktsramen förändrades på så vis att Ei:s beräkning av elnätsföretagets fördelning av kapitalkostnader inte längre skulle beräknas utifrån en real annuitetsmetod utan istället utifrån en real linjär metod. En konsekvens av metodbytet var att anläggningarnas ålder fick betydelse för beräkningen av kapitalkostnadsersättning och således också behövde fastställas och redovisas.
11. Vid denna tidpunkt hade Ei tillämpat en real annuitetsmetod i sin tariffillsyn sedan nätnyttomodellen infördes 2003.¹ Elnätsföretagen hade därför en legitim förväntan på att en real annuitetsmetod skulle tillämpas även fortsättningsvis.
12. Förändringen från en real annuitetsmetod till en real linjär metod medförde att intäktsramarna för elnätsföretagen minskade med cirka 15 %, motsvarande cirka 30 miljarder för tillsynsperioden 2016-2019.²

¹ Ei R2014:09 s. 62.

² Beräkningen har gjorts utifrån en real kalkylränta före skatt om 5,85 %.

13. Förändringen infördes på förslag av Ei (Ei R2014:09). Beslutet togs av regeringen som beslutade om en ändring av den s.k. kapitalbasförordningen efter att ett nytt bemyndigande införts i ellagen i dess dåvarande lydelse.
14. Metodbytet från en real annuitetsmetod till en real linjär metod innebar stora konsekvenser för elnätsföretagen. Jämte de rent ekonomiska konsekvenserna innebar det ett omfattande och kostsamt arbete för elnätsföretagen att försöka fastställa åldrar på anläggningarna. Regeringen tog därför initiativ till en övergångslösning och införde den s.k. 38-årsregeln som skulle gälla under tre tillsynsperioder (2016-2019, 2020-2023 och 2024-2027), dvs. under en tolvårig övergångstid. Regeln innebar att anläggningar som var äldre än 38 år, eller saknade uppgift om ålder, fick åldern 38 år vid utgången av 2015.
15. Regeringen angav ett antal skäl för 38-årsregeln. Ett skäl var en mjukare övergång till en real linjär metod för företag med en större andel äldre anläggningar i sitt elnät. Detta skulle uppnås genom att regeln skulle ge elnätsföretagen en kapitalkostnad för dessa äldre anläggningar utan att de behövde åldersbestämma anläggningarna. Regeln minskade även elnätsföretagens administrativa kostnader. Regeringen var medveten om att 38-årsregeln skulle ge elnätsföretagen högre intäktsramar i tre tillsynsperioder.
16. Regeringen valde dock att i Förordningen för 2020-2023 ta bort 38-årsregeln. Regeln togs alltså bort redan efter en period (fyra år) och fick därmed inte fortsätta att gälla under de två återstående perioderna (åtta år). Intäktsramarna under de två återstående perioderna bedöms därmed bli 4-11 miljarder kr (1-3 %) lägre.³

³ Rapport: Differentierade avskrivningstider för elnätsföretagens anläggningar, SWECO 2017-07-05